

Vitos Tamoliūnės Jankauskienės nuotrauka

Drauge kurkime saugią savo vaikų ir šeimų ateitį!

Artuma
Katalikiškas mėnraštis šeimai

šeimoms | institutas

Šeimoms politikos aktualijos Lietuvoje
2016 m. rudenį

Ši rudens sesija yra kitokia nei įprasta, ją „perskelia“ spalį vyksiantys naujojo Seimo rinkimai. Šios kadencijos Seimas dirba nuo rugsėjo 10 d. iki lapkričio 10 d. Vėliau darbą tęs ir iki Kalėdų dirbs jau naujos sudėties Seimas, kuris pirmiausia turės imtis daugybės organizacinių darbų – Seimo vadovybės ir komitetų formavimo, naujos Vyriausybės sudarymo ir kt. Be to, naujasis Seimas turės diskutuoti ir balsuoti dėl dabartinės Vyriausybės parengto 2017 metų biudžeto.

Pirmąją sesijos dieną pristatytame sesijos darbų programos projekte įrašyti „tik“ beveik 500 teisės aktų projektų (be lydimųjų). Vyriausybė į sesijos darbų programą pasiūlė įrašyti beveik 110, Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė – 4, Seimo nariai (frakcijos) – per 380 įstatymų projektų.

Pasak Seimo vadovės, trijų paskutinių kadencijų statistika rodo, kad realiai per rudens sesijas yra priimama vidutiniškai apie 150 teisės aktų. Įdomu, kad per paskutinę, trumpesnę, šios Seimo kadencijos sesiją numatoma apsvarstyti iki 200 teisės aktų.

Seimo Pirmininkė, susitikusi su Seimo komitetų pirmininkais bei Vyriausybės nariais, pabrėžė, kad šios sesijos metu „prioritetu bus laikomi svarstymo stadijų komitetuose praėję ir priėmimo stadijoje likę teisės aktai, taip pat Vyriausybės pateikti projektai, kurie iš tiesų reikalingi sistemiskai baigiant numatytą Vyriausybės programą“. Žvelgiant į darbų programą ir vertinant darbų planus, akivaizdu, kad ir vėl daug teisės aktų projektų „keliaus“ į kitos sesijos darbų programą, vis tikintis, kad jie pasieks svarstymo plenariniame posėdyje ir priėmimo stadijas.

Šioje, jau ketvirtojoje apžvalgoje atkreipiame Jūsų dėmesį į teisės aktus, kurie gali būti svarbūs šeimos gyvenimui ir gyvybės kultūrai puoselėti ir yra įtraukti į 2016 m. rudens sesijos darbų programą. Apžvalgoje rasite informacijos apie tai, kas įvyko per praėjusią 2016 m. pavasario sesiją ir šios sesijos pradžioje. Taip mes siekiame padėti Jums susiorientuoti gausybėje teisės aktų projektų, sekti, kaip vyksta jų svarstymas, kad galėtumėte tinkamai išreikšti savo nuomonę.

Visas apžvalgas galite rasti „Šeimos instituto“ interneto svetainėje – rubrikoje „Šeimos politikos stebėseną“ www.seimos.org/stebesena bei „Artumos“ interneto svetainėje www.artuma.lt/kiti-leidiniai/kita-leidyba.

„Šeimos instituto“ ir „Artumos“ partneris
Laisvos visuomenės institutas (LVI).

Šeima sukuriamą sudarant santuoką ir natūraliai kyla iš tėvystės bei motinystės!

LR Konstitucijos 38 str. papildymo ir pakeitimo įstatymo projekto (Nr. XIIP-1217) tikslas – Konstitucijoje aiškiai įtvirtinti, kad šeima kyla iš santuokos, kuri yra laisvas vyro ir moters susitarimas, ji taip pat kyla iš motinystės ir tėvystės, apimančios įvairius giminystės lygius. Šį pasiūlymą 2013-11-15 pateikė net 107 Seimo nariai.

Toks pakeitimas būtinas, nes šiuo metu galiojančiuose įstatymuose pateikiamų skirtingų ar neaiškių „šeimos“ bei „šeimos narių“ apibrėžimų priskaičiuojama net 30. Teisės aktų analizę atlikę mokslininkai nė vieno šeimos apibrėžimo negalėjo išskirti kaip dominuojančio. Be to, Konstituciniam Teismui išaiškinus, kad svarbiausia yra „santykių turinys, o ne forma“, tapo nebeaišku, kokia šeima – *meilės ir įsipareigojimo susieti vyras ir moteris ar emocinio prieraišumo siejami asmenys* – yra mūsų valstybės pamatas. Kai santuoka nuvertinama, lyg ji būtų vienas iš daugelio neprivalomų šeimos kriterijų, vis dažniau pasinaudojama galimybe prisiimti mažiau įsipareigojimų ir atsakomybės bei gauti daugiau teisių ir paramos.

Po dvejus metus trukusio svarstymų vilkinimo (apie tai rašėme 2014 m. ru-

dens ir 2015 m. pavasario sesijų apžvalgoje) 2015 m. rudenį pagrindinis Teisės ir teisėtvarkos komitetas (toliau – TTK) organizavo klausymus. Deja, 2016 m. pavasario sesijos metu vilkinimas tęsėsi, TTK pirmininkas J. Sabatauskas vis neįtraukdavo šio klausimo į komiteto

Marjtos Stanulytės nuotrauka

posėdžių darbotvarkes, o gegužę pasiūlė tęsti klausymus. Dalyvavimą klausymuose boikotavo Konstitucijos pataisą palaikančios nevyriausybinės organizacijos, kurios, be to, kreipėsi į Seimo Pirmininkę, prašydamos imtis būtiniausių priemonių šiam vilkinimui nutraukti.

2016 m. gegužės 18 d. pagaliau įvyko TTK posėdis, kuriame tik dėl lemiančio pirmininko balso buvo nepritarta Konstitucijos pataisai. Birželio 2 d. TTK išvada buvo svarstoma plenariniame posėdyje. Parlamentarai jai nepritarė, tačiau ir nesutarė, kokį komitetą, remiantis Statutu, paskirti pagrindiniu naujam projekto svarstymui – akivaizdu, kad grąžinti TTK yra neprasminga, o ar galima pasi-

rinkti kitą komitetą, pavesta svarstyti Eti-
kos ir procedūrų komisijai. Ši nusprendė,
kad, nepritarus pagrindinio TTK išvadai,
Seimas gali paskirti kitą pagrindinį ko-
mitetą arba sudaryti specialią komisiją
įstatymo projektui tobulinti. Seimo narių
sprendimu šio projekto svarstymas bu-
vo perduotas Socialinių reikalų ir darbo
komitetui (toliau – SRDK).

2016 m. birželio 17 d. vykusiame
SRDK posėdyje buvo nuspręsta pritarti
iniciatorių pateiktoms Konstitucijos pa-
taisoms. Ši išvada buvo svarstoma vie-
name iš paskutiniųjų pavasario sesijos
plenarinių posėdžių. Balsavusiųjų Sei-
mo narių dauguma pritarė SRDK išva-
dai, todėl šioje rudens sesijoje jau turėtų
prasidėti priėmimo stadija. Priminsime,
kad Konstitucijos stabilumą garantuoja
griežtai nustatytos jos keitimo sąlygos:

„Konstitucijos pataisos dėl kitų
Konstitucijos skirsnių turi būti svarsto-
mos ir dėl jų balsuojama Seime du kar-
tus. Tarp šių balsavimų turi būti daroma
ne mažesnė kaip trijų mėnesių pertrauka.
Įstatymo projektas dėl Konstitucijos kei-
timo laikomas Seimo priimtu, jeigu kiek-
vieno balsavimo metu už tai balsavo ne
mažiau kaip 2/3 (94) visų Seimo narių.

Nepriimta Konstitucijos pataisa Sei-
mui iš naujo svarstyti gali būti teikiama
ne anksčiau kaip po metų.“

Taigi, šios kadencijos Seimas gali
balsuoti tik vieną kartą, o antrą kartą tai
daryti turės jau naujai išrinktas Seimas.

Stipri, bendruomeniška, kartų kaitą užtikrinanti šeima– stipri valstybė Lietuva!

*Seimo parlamentinė grupė „Už šei-
mą“* atsižvelgė į šeimų ir nevyriausybinių organizacijų paraginimus valdžios institucijoms imtis priemonių, kurios iš esmės gerintų šeimų padėtį, skatintų susilaukti vaikų, kurtų šeimoms palankią aplinką ir, bendradarbiaudama su VDU Santuokos ir šeimos studijų centru bei viešąja įstaiga „Šeimos institutu“, parengė **Šeimos stiprinimo įstatymo projektą** (XIIP-4255). Šį pasiūlymą 2016-04-07 registravo 55 Seimo nariai.

Įstatymo projektas tobulintas bendradarbiaujant su mokslininkais ir nevyriausybinėmis organizacijomis, organizuojant viešus projekto pristatymus ir diskusijas. Taigi, pasirinktas atvirumo, skaidrumo kelias, buvo sudarytos galimybės visuomenei daryti įtaką įstatymo projekto turiniui.

Tarptautinės šeimos dienos išvaka-
karėse (2016-05-12) vykusiame Seimo
plenariniame posėdyje projektas buvo
priimtas svarstyti. Pagrindiniu komite-
tu paskirtas Socialinių reikalų ir darbo
komitetas, papildomais – Biudžeto ir fi-
nansų bei Valstybės valdymo ir savival-
dybių komitetai. Posėdyje Seimo nariai
nepritarė pasiūlymui prašyti Vyriausybės
išvados. Nepaisant to, projekto svarstymą

pradėjusio papildomo Biudžeto ir finansų komiteto siūlymu 2016-05-25 Seimo valdyba nusprendė prašyti Vyriausybės pateikti išvadą Seimui.

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija rengė Vyriausybės išvados projektą. Pirminiame variante buvo siūloma pritariti įstatymo projektui, bet kartu siūlyti Seimui jo nesvarstyti. Tąkart buvo pastebėta, jog yra siūloma nustatyti naują teisinį reguliavimą šeimos politikos formavimo ir įgyvendinimo srityje. Todėl rekomenduota dar labiau detalizuoti, pagrįsti numatomą teisinį reguliavimą, paprastai tariant, parengti dar vieną dokumentą – koncepciją. Akivaizdu, kad tai būtų ne problemos sprendimo paspartinimas, o jos tolesnis vilkinimas – politikavimas apie šeimą.

Svarbi išvalga pirminėje išvadoje, visiškai atitinkanti įstatymo projekto rengėjų viziją, kad „šeimos politika yra sudėtinė socialinės apsaugos, užimtumo, švietimo, verslumo skatinimo, sveikatos, kultūros ir kitų viešosios politikos sričių dalis bei apima teisinių, socialinių ir ekonominių priemonių visumą, už kurių įgyvendinimą atsakinga ne tik Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, bet ir visos ministerijos. <...> todėl siekiant užtikrinti sklandų ne tik šeimos politikos formavimą, bet ir sistemiską, kompleksinį šeimos politikos priemonių įgyvendinimą, siūlytina Įstatymo 9 straipsnyje nurodyti, kad už šeimos politikos įgyvendinimą atsakinga Vyriausybė“.

Deja, galutinėje Vyriausybės patvirtintoje išvadoje nebeliko šio suvokimo, kad šeimos politika yra sudėtinė kitų viešosios politikos sričių dalis ir siekiant sklandaus formavimo bei įgyvendinimo turi būti numatytas tarpinstitucinio bendradarbiavimo mechanizmas prie Vyriausybės. Buvo pasiūlyta taikyti jau

dabar egzistuojantį (vaiko teisių, moterų ir vyrų lygių galimybių ir kt. srityse) ir nesėkmingai veikiančią modelį – sukurti patariamąją instituciją prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos.

Be to, išvadoje daug dėmesio skirta įstatymo projekto preambulei, baiminantis galimų prielaidų diskriminacijai, o ne tam, kas numatyta Vyriausybei – tvirtinti įgalios institucijos parengtą ilgalaikę valstybinę šeimos stiprinimo programą. Išvadoje nerasite svarstymų, kokie galėtų būti prioritetai Vyriausybės darbui šeimos stiprinimo srityje atsižvelgiant į esamus įsipareigojimus ir įvertinant realią šeimų padėtį. Tačiau rasite žinią, kad

„finansinės galimybės prisiimti naujus įsipareigojimus, kuriems vykdyti reikėtų papildomų valstybės biudžeto lėšų, yra ribotos“. Taigi, peršasi išvada, kad šiai Vyriausybei šeimos stiprinimas nėra prioritetas. Priminsime, kad Vyriausybės išvada yra rekomendacinio pobūdžio Seimo nariams.

Vėtos. Tėmė lėmė. Jėmė lėmė. Jėmė lėmė. Jėmė lėmė. Jėmė lėmė.

Šeimos politikos aktualijos Lietuvoje, 2016 m. ruduo

Kartu su Šeimos stiprinimo įstatymo projektu teikiamas **Seimo statuto papildymo įstatymo projektas** (XIIP-4256). Jame numatoma, kad rengiamų teisės aktų projektų aiškinamuosiuose raštuose turėtų būti nurodoma, kokį poveikį įstatymo įgyvendinimas turės šeimai. Pagrindiniu komitetu šiam projektui svarstyti paskirtas Teisės ir teisėtarkos komitetas, papildomu – Socialinių reikalų ir darbo komitetas.

Šeimos stiprinimo įstatymo projektas ir Seimo statuto papildymo įstatymo projektas įtraukti į sesijos darbų programą, tačiau nenumatant svarstyimo Seimo plenariniame posėdyje datos. Įver-

tinant sesijos išskirtinumą, reikšmingas postūmis būtų šių projektų svarstymas komitetuose.

Šeimos stiprinimo įstatymo priėmimas ir įgyvendinimas būtų puikus postūmis rasti tikslingai, kryptingai ir nuosekliai šeimos politikai.

Šeimos kortelė – parama gausioms šeimoms ir paskatinimas apsispręsti turėti daugiau vaikų!

Šeimos kortelės įstatymo projektu (Nr. XIIP-4130), kurį (2016-03-17) įregistravo grupė Seimo narių (*R. Tamašunienė, V. Kravčionok, M. Mackevič, Z. Jedinskij, J. Kvetkovskij, L. Talmont, J. Narkevič, I. Rozova, P. Gražulis, K. Daukšys, R. J. Dagys*), siekiama pavesti daugiavaikes šeimas ypatingai valstybės globai, suteikti joms realią paramą. Priimtas įstatymo projektas turėtų užtikrinti realią pagalbą gausioms šeimoms sudarant galimybes šeimai ne tik nupirkti būtiniausių prekių ir paslaugų, bet ir užtikrinti galimybę vaikus išleisti į stovyklas, būrelius, edukacinius užsiėmimus, apsilankyti teatre, kine ir t. t.

2016-06-09 vykusiam Seimo plenariniame posėdyje pateiktam Projektui buvo pritarta bendru sutarimu ir numatyta pradėti jo svarstymą. Pagrindiniu komitetu buvo paskirtas Socialinių rei-

kalų ir darbo komitetas, papildomi – Biudžeto ir finansų bei Valstybės valdymo ir savivaldybių komitetai.

Seimo valdyba, atsižvelgdama į Biudžeto ir finansų komiteto siūlymus, 2016-06-22 nusprendė prašyti Vyriausybės išvados dėl Šeimos kortelės įstatymo projekto ir jį lydinčiojo **Vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 3 ir 7 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto** (Nr. XIIP-4131). Socialinės apsaugos ir darbo ministerija liepos mėnesį parengė Vyriausybės nutarimo projektą, kuriame pasiūlė nepritarti šiems įstatymų projektams. Pasak ministerijos specialistų, valstybės lygmeniu įdiegti teisinį šeimos kortelės nuolaidų sistemos veikimo reguliavimą yra netikslinga, nes įstatymų projektais keliamas tikslas gali būti pasiektas nuolaidų sistemas įdiegus savivaldos lygmeniu. Be to, manoma, kad priėmus įstatymų projektus tėvai, auginantys tris ir daugiau vaikų, galėtų pretenduoti į lengvatas, kurios būtų nesuteikiamos mažas pajamas gaunantiems tėvams, auginantiesiems vieną ar du vaikus, ir taip būtų pažeistas socialinis teisingumas. Dar viena priežastis, kodėl siūloma nepritarti projektams, nurodoma tai, kad siūlomos nuolaidų sistemos įdiegimas valstybės lygmeniu įpareigotų sukurti finansiniams ir žmogiškiesiems ištekliams imlų administravimo mechanizmą, apimančią įvairias prekes ir paslaugas, institucijų informacinės ir konsulta-

cinės sistemos sukūrimą bei priežiūrą, rinkodaros veiklas ir kt.

Šeimos kortelės įstatymo projekto iniciatoriai nemano, kad parama daugiavaikėms šeimoms yra diskriminuojanti. LLRA-KŠS frakcijos seniūnė R. Tamašunienė tvirtina, kad ši kortelė skirta tam, kad šeimos būtų paskatintos gimdyti daugiau vaikų, kad visuomenei būtų parodyti gražūs gausių šeimų pavyzdžiai, juk auginti daugiau nei vieną–du vaikus Lietuvoje yra tapę tikru iššūkiu. Projekto iniciatoriai sieks apginti savo idėją Seime, remdamiesi informacija, kad gausioms šeimoms skirtos nuolaidų kortelės veikia ir kitose Europos šalyse. Tokia lengvatų sistema atsirado Prancūzijoje. Prieš penkerius metus gausių šeimų kortelės buvo įdiegtos keliuose Lenkijos miestuose, o 2014 metais tokia sistema įvesta visoje šalyje.

Seimo rudens sesijos pradžioje Vyriausybė išvados Seimui dar nebuvo pateikusi. Kai ji bus priimta, galės vykti svarstymai papildomuose komitetuose, o po jų ir pagrindiniame komitete. Įstatymų projektų pateikimo metu svarstymas Seimo posėdyje buvo paskirtas šioje rudens sesijoje. Į darbų programą projektai įtraukti, tačiau konkretaus svarstymo laiko nėra numatyta.

Kiekvienas vaikas turi prigimtinę teisę turėti tėvą ir motiną!

Civilinio kodekso 3.3 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (Nr. XIIP-472), kurį (2013-04-18) pateikė grupė Seimo narių (*R. J. Dagys, R. Baškienė, R. Tamašunienė, A. Dumbrava, V. Kravčionok, B. Bradauskas, Z. Žvikienė, A. V. Patackas, V. Gailius, V. Aleknaitė-Abramikienė, E. Vareikis, M. Adomėnas, S. Jovaiša, I. Degutienė, K. Starkevičius, D. Jankauskas, P. Gražulis, V. Stundys*), numato, kad kiekvienas vaikas turi prigimtinę teisę į tėvą ir motiną, kylančią iš lyčių skirtingumo bei motinystės ir tėvystės tarpusavio papildomumo.

Ko siekiama šiuo pakeitimu? Atkreipti dėmesį, kad visaverčiam vaiko vystymuisi yra svarbus tiek tėvo, tiek motinos vaidmuo. Tėvas ir motina (ar įtėvis ir įmotė) vienas kito nepakeičia, tačiau vienas kitą papildo tėvystės ir motinystės prigimčiai unikaliu būdu. Nors valstybė visais atvejais negali garantuoti, jog kiekvienas vaikas turės tėvą ir motiną, tačiau valstybės institucijos, sprendžiančios su vaiku susijusius klausimus, turi paisyti šios pamatinės vaiko teisės bei prigimtinio intereso ir dirbtinai neatimti iš vaiko galimybės turėti tėvą ir motiną.

2014 m. gruodžio mėnesį Seimo nario R. J. Dagio iniciatyva buvo pri-

imtas Seimo protokolinis nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo komitetų, paskirtų svarstyti įstatymų projektus Nr. XIIP-606(2), Nr. XIIP-472, Nr. XIIP-473 ir Nr. XIIP-1217, pakeitimo“, kuriuo vietoj Teisės ir teisėtvarkos komiteto, paskirto pagrindiniu komitetu, bet nepateikęs savo išvadų, pagrindiniu komitetu paskirtas Socialinių reikalų ir darbo komitetas.

Deja, šio projekto svarstymas vilkinamas, todėl pasiūlymai buvo įtraukti į alternatyvųjį Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo (VTAPI) projektą, o jo nepriėmus tolesniam svarstymui, įtraukti į pasiūlymus Vyriausybės pateiktai VTAPI naujai redakcijai.

Šioje Seimo sesijoje numatyta svarstyti projektą atskirai (darbų programoje konkreti data nepaskirta), bet labiau tikėtinas projekto nuostatų svarstymas svarstant VTAPI projektą.

Tėvai yra pagrindiniai vaiko vertybinių nuostatų ugdytojai!

Švietimo įstatymo pakeitimo ir papildymo įstatymą (Nr. XIIP-1684), kuriuo siekiama sustiprinti tėvų (globėjų, rūpintojų) vaidmenį švietime ir į švietimo sistemą integruoti sveikos gyvensenos programas, 2014-06-17 pateikė grupė Seimo narių (*V. Stundys, R. J. Dagys, A. Dumčius, A. V. Patackas, L. Dmitrijeva, R. Baškienė, P. Urbšys, M. Zasčiurinskas, E. Žakaris, E. Vareikis, A. Dumbrava, V. Aleknaitė-Abramkienė, V. Juozapaitis, K. Starkevičius*).

Kodėl reikia šitokio pakeitimo? Konstitucijoje įtvirtinta „tėvų teisė ir pareiga – auklėti savo vaikus dorais žmonėmis ir ištikimais piliečiais, iki pilnameystės juos išlaikyti“. Civilinio kodekso trečiojoje knygoje „Šeimos teisė“ įtvirtinta, kad „tėvai turi teisę ir pareigą auklėti savo vaikus ir yra atsakingi už savo vaikų auklėjimą ir vystymą, privalo rūpintis savo vaikų sveikata, jų dvasiniu ir moraliniu ugdymu bei atlikdami šias pareigas turi pirmumo teisę prieš kitus asmenis“. Toks svarbus tėvų vaidmuo įtvirtintas svarbiausiuose Lietuvos teisės aktuose.

Tačiau Švietimo įstatyme numatytas vienas iš švietimo tikslų iki šiol įtvirtina, kad būtent švietimo sistema turi „išugdyti kiekvienam asmeniui vertybines orientacijas, leidžiančias tapti doru, sie-

kiančiu žinių, savarankišku, atsakingu, patriotiškai nusiteikusiu žmogumi“. Tai reiškia, kad tėvai, jų net neatsiklausus, yra „išlaisvinti“ nuo savo pareigos būti pagrindiniais vaiko vertybinių nuostatų ugdytojais ir visa tai yra perėmusi švietimo sistema.

Papildomu komitetu šiam projektui svarstyti paskirtas Valstybės valdymo ir savivaldybių komitetas jau prieš dvejus metus pateikė pritariančią išvadą, tačiau pagrindinis Švietimo, mokslo ir kultūros komitetas (pirm. R. Paliukas) vilkina svarstymą ir sprendimo priėmimą. Projekto svarstymas Seimo plenariniame posėdyje šią sesiją yra numatytas, tačiau konkreti data nepaskirta.

Kursime teorinę ar Lietuvai tinkamą darbo santykių sistemą?

Besibaigiant Seimo pavasario sesijai buvo priimtas daug diskusijų sukėlęs naujasis Darbo kodeksas (DK) – **Darbo kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymo projektas** (XIIP-3234(3)ES), kuriuo liberalizuojami darbo santykiai – palengvinamas darbuotojų atleidimas, sumažinamos iš-eitinės kompensacijos, naikinamos kitos garantijos ir t. t.

Seimo narė R. Baškienė DK priėmimo metu atkreipė dėmesį, kad „kodekso rengimas nuo pat pradžių buvo apvainikuotas keistais pastebėjimais – nesuderinus pagrindinių nuostatų Trišalėje taryboje, Darbo kodekso projektas ir lydintieji įstatymai buvo pateikti Seimui, todėl „apaugo“ per 600 pasiūlymų, tuo užtikrinamas grandiozinį, ilgą Socialinių reikalų ir darbo komiteto darbą, klausymus, diskusijas“. Deja, daug SRDK pasiūlymų, kuriais siekta pagerinti darbuotojų padėtį, posėdžių salėje balsuojant daugumos buvo atmesti.

Prezidentė Dalia Grybauskaitė reikšmingai pastebėjo, kad „prieš rinkimus tokių sudėtingų reformų paketų nereikėtų priiminėti skubant, nes klaidų tikimybė yra didesnė negu naudingo rezultato“. Kadangi nepaisant perspėjimų kodeksas buvo priimtas, Prezidentė ve-

tavo Seimo pasirašytą naująjį DK ir jį gražino Seimui. Šalies vadovė pasiūlė Seimui pataisyti 22 nuostatas (kodekse yra 260 straipsnių) – pakoreguoti straipsnius dėl naujų darbo sutarčių formų, atleidimo iš darbo pagrindų ir terminų, iš-eitinių kompensacijų, viršvalandinio darbo bei kitus. „Tam, kad būtų apsaugotas darbuotojas ir kuo greičiau įsigaliojusių lankstumui svarbūs sprendimai, gražinu Seimui pataisyti kontraversiškas ir visuomenę supriešinusias Darbo kodekso nuostatas taip, kad nekeičiant būtinos reformos būtų kartu apsaugota silpnesnioji šalis. Lankstumas nenukentės, jei į Darbo kodeksą sugrįš daugiau socialinio jautrumo“, – savo poziciją išdėstė prezidentė.

Vienas pirmųjų Seimo rudens sesijos darbų buvo prezidentės gražinto DK su pateiktais pasiūlymais svarstymas. 2016-09-14 vykusiame posėdyje Seimas atmetė veto ir patvirtino anksčiau priimtą naująjį DK. Prezidentė per tris dienas privalėjo jį pasirašyti (*nes taip numato Konstitucija*) ir kodeksas įsigalios nuo 2017 m.

Tačiau diskusijos dėl DK nesibaigė. Tik paskelbus Darbo kodeksą Teisės aktų registre prasidėjo pataisų jam teikimas. Remiantis Seimo Statutu, priėmus naują teisės aktą, pakeitimai ar papildymai įmanomi po 6 mėnesių, išskyrus tuos atvejus, jei projektą teikia Vyriausybė ar penktadalis Seimo narių. Šia išimtimi pasinaudojo valdantieji ir pateikė dar-

buotojams naudingas pataisas (*tik 6 iš prezidentės siūlytų 22*). Pataisas pateikė ir kiti Seimo nariai, be to, rinkiminėse ir porinkiminėse derybose partijų lyderiai akcentavo naujojo Darbo kodekso taisyumą kaip vieną pirmųjų darbų. Tad koks bus galutinis DK, kuris įsigalios nuo kitų metų, sunku prognozuoti. Tikėkimės, kad jame bus pasiektas balansas tarp darbdavių ir darbuotojų interesų.

Žmogaus gyvybė prasideda ir turi būti saugoma nuo pat pirmosios akimirkos!

Gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos įstatymo projektą (Nr. XIIP-337) 2013-03-10 pateikė grupė Seimo narių (*Z. Jedinskij, L. Talmont, J. Narkevič, V. Kravčionok, J. Kvetkovskij, K. Daukšys, M. Mackevič ir A. V. Patackas*), atsižvelgdami į tai, kad Lietuvoje vis dar nėra įstatymo, saugančio gyvybę prenatalinėje fazėje. Pasak įstatymo projekto rengėjų, dėl aiškaus apibrėžimo, kad žmogaus gyvybė prasideda prenatalinėje fazėje, stokos susiklostė tokia padėtis, kai nėštumo, ypač iki 12 savaitės, nutraukimas neturi jokių teisinių ir moralinių padarinių. Tai šiandien vienas iš veiksnių, lemiančių žemą visuomenės moralinį lygį ir kritišką demografinę situaciją. Įstatymo projekte įtraukti pagrindiniai gyvybės prenatalinėje fazėje apsaugos principai – tai kons-

tatavimas, kad žmogaus gyvybė prasideda nuo moters apvaisinimo ir kad visi klausimai, susiję su gyvybės prenatalinėje fazėje apsauga, turi būti sprendžiami teikiant *prioritetą vaiko prenatalinėje fazėje teisėms*, išskyrus 2 atvejus:

Justynos Furmanczyk nuotrauka

- 1) kai nėštumas gresia nėščios moters gyvybei ar sveikatai;
- 2) kai yra pagrįstų įtarimų, jog nėštumas atsirado dėl nusikalstamų veikų.

Seimo nariai M. Adomėnas ir L. Kazlavickas pateikė pataisas šiam įstatymo projektui, siūlydami koreguoti nėštumo nutraukimo pagrindus, apibrėžti ir įvesti krizinio nėštumo sąvoką, privalomo konsultavimo paslaugą bei užtikrinti prevencinių priemonių taikymą pasitelkiant nevyriausybinės organizacijas.

Vyriausybė nepritarė pateiktam įstatymo projektui tvirtindama, kad siaurinama moters teisė į privatų gyvenimą, ir jei dar negimęs vaikas būtų pripažintas asmeniu, turinčiu teisę į gyvenimą,

tai netiesiogiai ribotų motinos teises ir interesus. Papildomas Sveikatos reikalų komitetas iš esmės pritarė įstatymo projektui ir pasiūlė pagrindiniam Žmogaus teisių komitetui įstatymo projektą patobulinti pagal pastabas ir pasiūlymus, kuriems komitetas pritarė. Taip pat papildomu paskirtas Teisės ir teisėtvarkos komitetas vis dar nepateikė savo išvados. Kiek ilgai teks laukti įstatymo, ginančio dar negimusį žmogų?

(Akivaizdu, kad tokio įstatymo nebuvimas sudarė palankias sąlygas svarstant Pagalbinio apvaisinimo įstatymo projektą Seimo daugumai pritari nuostatoms, įteisinančioms prasidėjusios gyvybės naikinimą.)

Projekto svarstymas Seimo plenariame posėdyje numatytas spalį.

Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas – dokumentas, nurodantis, kaip prižiūrėti tėvus?

Vyriausybė 2015 m. balandį pateikė Seimui *Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos* (ministrė A. Pabedinskienė) parengtą **Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-1234 pakeitimo įstatymo projektą** (XIIP-2931) (nauja redakcija), kuriuo siekiama įgyvendinti Vaiko teisių apsaugos institucijų sistemos pertvarkos koncepciją, formuoti profesionalių fizinių globėjų sistemą ir jos finansavimą, siekti, kad nebūtų pažeidžiamos vaiko teisės ir naudojamas smurtas prieš vaiką ir kt.

Dar dėl rengiamo įstatymo projekto ne kartą savo susirūpinimą išreiškė tėvus ir šeimas vienijančios nevyriausybinių organizacijų. Parlamentinės grupės „Už šeimą“ nariai pateikė alternatyvų įstatymo projektą (XIIP-3002), kuris nebuvo priimtas tolesniam svarstymui, tačiau remiantis juo pavieniai Seimo nariai ir jų grupės parengė ir įregistravo įstatymo pataisus, atspindinčias visuomenės nuomonę ir lūkesčius.

2015 m. pavasario ir rudens sesijose vyko intensyvūs projekto svarstymai papildomuose komitetuose. Biudžeto ir finansų komitetas, svarstęs tik finansinę dalį, nusprendė pasiūlyti pagrindiniam komitetui pritari pateiktam įstatymo

projektui ir jį patobulinti. Valstybės valdymo ir savivaldybių komitetas nusprendė siūlyti pagrindiniam komitetui įstatymo projektą gražinti iniciatoriams tobulinti. Teisės ir teisėtvarkos komitetas pasiūlė pagrindiniam komitetui tobulinti įstatymo projektą pagal pastabas ir 9 pasiūlymus, kuriems pritarė komitetas. Dar vienas papildomas Žmogaus

komitetas rekomenduos projekto rengėjai Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai parengti patobulintą įstatymo projektą, pakoreguotą įvertinus Seime pateiktus siūlymus.

Labai svarbu, kad galutiniame įstatymo projekte būtų vaiko teisių apsaugos nuostata ar vaiko teisių įgyvendinimo principas, įtvirtinantis kiekvienam vaikui – tiek iki gimimo, tiek ir gimus – galimybę būti sveikam ir normaliai vystyti.

Kokia vaiko teisių apsaugos vizija bus pasirinkta: vaikas – atskirtas nuo šeimos ar sudėtinė šeimos dalis; šeimų bauginimas ar savalaikė pagalba šeimai?

Projekto svarstymas Seimo plenariame posėdyje buvo numatytas rugsėjį.

Simonas Balint nuotrauka

teisių komitetas nutarė iš esmės pritarti pateiktam įstatymo projektui ir siūlyti pagrindiniam komitetui tobulinti įstatymo projektą pagal komiteto išvadas ir pateiktus 31 pasiūlymą.

Pagrindinis šiam projektui svarstyti paskirtas Socialinių reikalų ir darbo komitetas visą 2016 m. pavasario sesiją intensyviai dirbo svarstydamas Vyriausybės pateiktą socialinį modelį, kurio svarstymas prasitęsė ir rudens sesijoje. Taigi, kada šis komitetas nuspręs imtis beveik 400 pasiūlymų sulaukusio Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymo projekto, sunku prognozuoti. Tikėtina, kad

Partnerystė pagal įstatymą– šiurkštus valstybės kišimasis į privatų šeimų ir asmenų gyvenimą!

Vyriausybė 2016 m. rugpjūtį Seimui pateikė patobulintą **Civilinio kodekso 2.18, 2.19, 3.3, 3.16, 3.140, 3.141, 3.143, 3.146, 3.147, 3.150 straipsnių, Kodekso Trečiosios knygos VI dalies XV skyriaus ir 5.13, 6.588, 6.590, 6.744 straipsnių pakeitimo įstatymo projektą** (XIIP-3395(2)), kuriuo, kaip teigiama aiškinamajame rašte, siūloma suteikti teisinę apsaugą partneriams

Sean Carpenter nuotrauka

(santuokos neįregistravusiems bendrai gyvenantiems vyrai ir moteriai, sukuriantiems šeiminius santykius) ir jų vaikams (įvaikiams) sureguliuojant tiek turtinius, tiek asmeninius neturtinius tarpusavio santykius, taip pat partnerių turtinius santykius su trečiaisiais asmeni-

mis tokiu būdu sprendžiant pagrindines praktines problemas, tokias kaip disponavimas partnerių bendru turtu, partnerių vaikų kilmės nustatymas, partnerių tarpusavio išlaikymas, paveldėjimas po vieno iš partnerių mirties ir kt.

LVI komentaras. Kartu gyvenančių asmenų susiejimas šeimos teisiniais santykiais įstatymų leidėjo valia (partnerystė pagal įstatymą), be abiejų kartu gyvenančių asmenų ar vieno iš jų aiškiai išreikštos valios, pažeidžia konstitucinius asmens apsisprendimo laisvės bei šeimos teisiųjų santykių kūrimo laisvės principus.

Šeimos teisiniai santykiai negali būti atskirti nuo šeimos narių teisių ir pareigų prigimtinio pobūdžio. Valstybė negali įstatymais pakeisti (ar modifikuoti) prigimtinių šeimai būdingų pareigų, kurios yra neatsiejamos nuo šeimos sampratos. Šeimos santykiai pirmiausia grindžiami ne emocijomis, bet moraliniu įsipareigojimu. Tuo tarpu jei asmenys, nors ir gyvena kartu, neprisiima vienas kito atžvilgiu šeimai būdingų moralinių pareigų (arba jų nėra pajėgūs prisiimti), jie negali būti laikomi šeima (nebent savavališkai siekiama iškraipyti šeimos sampratą ją atsiejant nuo moralinio įsipareigojimo).

Moralinio pobūdžio įsipareigojimai kyla iš vidinio asmens apsisprendimo ir negali būti preziumuojami ar kitaip nustatomi, vien tik remiantis išorinio elgesio faktais, be paties asmens pareiškimo. Bet koks moralinių pareigų, kurios dėl

savo pobūdžio tegali būti prisiimamos laisva valia, primetimas be asmens aiškiai išreikšto sutikimo yra šiuurkštus asmens laisvės ir orumo nepaisymas.

Atkreipiame dėmesį, kad Lietuvai pripažinus partnerystę tik tarp vyro ir moters atsirastų teisinis pagrindas skųsti Lietuvą Europos žmogaus teisių teismui (EŽTT). Atsižvelgiant į EŽTT sprendimus bylose *Vallianatos ir kiti* prieš Graikiją (2013), *Oliari* prieš Italiją (2015), neabejotina, kad teismas Lietuvos sprendimą įteisinti partnerystę tik tarp skirtingos lyties asmenų pripažins prieštaraujančiu Europos žmogaus teisių konvencijai. Lietuva bus priversta koreguoti teisės aktus taip, kad šeimos statusas būtų suteiktas tos pačios lyties asmenų poroms. Tai reikštų, kad valstybė dviejų tos pačios lyties asmenų privatų gyvenimą vienodai vertina ir remia kaip ir santuokinę moters bei vyro, kurie augina savo biologinius vaikus, šeimą. Todėl pastarasis šeimos modelis negalėtų būti skatinamas bei privilegijuojamas kaip vertingas pasirinkimas, pvz., švietimo sistemoje, pirmo būsto įsigijimo paramos programose, finansuojant pagalbinių apvaisinimą.

Projektą bus siekiama pateikti Seimo plenariniame posėdyje, kad būtų priimtas tolesniam svarstymui.

Kodėl sugyventiniai, neregistruojantys santuokos, nes „antspaudas nieko nereiškia“, turėtų registruoti partnerystę?

Civilinio kodekso 3.1, 3.3, 3.16, 3.140, 3.150, 3.194, 3.229, 3.230, 3.231, 3.234, 3.2.35 straipsnių ir III knygos III dalies ir VI skyriaus pavadinimų pakeitimo, kodekso papildymo 3.2301 ir 3.2302 straipsniais, bei 3.232 ir 3.233 straipsnių pripažinimo netukusiais galios įstatymo projektu (XIIP-2849) siekiama įtvirtinti partnerystės institutą Lietuvoje kaip vieną iš asmeninių santykių formų, suteikti kuo didesnę apsaugą silpnesnįajai partnerystės santykių šaliai (sugyventiniui) ir bendriems sugyventinių vaikams. Aiškinamajame rašte teigiama, kad asmenų gyvenimas kartu (jiems nesudarius santuokos) Lietuvoje yra paplitęs reiškinys, todėl svarbu užtikrinti šių asmenų turtines teises ir pareigas bei silpnesniojo partnerio ir sugyventinių bendrų vaikų teisinę apsaugą. Projektą inicijavo ir rengė Seimo narė *D. Kuodytė*, kartu su ja projektą 2015-03-24 pateikė Seimo nariai *E. Masiulis, M. A. Pavilionienė, I. Šiaulienė, G. Stepnavičius, Š. Gustainis, B. Vėsaitė, G. Purvaneckienė, J. Požela*.

LVI komentaras. Šiuo projektu siekiama įveikti iš Konstitucijos 38 str. kylančią šeimos sampratą, kad

šeimos santykiai tarp giminytės ryšiais nesusijusių asmenų Lietuvos teisinėje sistemoje gali susiklostyti tik tuomet, kai jie yra priešingos lyties. Projektas siūlo leisti sudaryti partnerystę ir tarp tos pačios lyties asmenų. Šiame projekte partnerystė suprantama kaip „pilnametystės sulaukusių, nesiejamų artimos giminytės ryšių ir santuokos nesudariusių sugyventinių monogamijos principu paremtas bendras gyvenimas šeimoje užregistravus Lietuvos Respublikos gyventojų registre abiejų sugyventinių notariškai patvirtintą pareiškimą dėl partnerystės ir sutartį šio kodekso 3.2301 ir 3.231 straipsnių nustatyta tvarka“.

Analizuojant projekto nuostatas galima konstatuoti, kad tikslo (užtikrinti silpniesniojo partnerio ar partnerių bendrų vaikų teisinę apsaugą) neįmanoma pasiekti šio projekto nuostatomis. Siūlomu projektu partnerystės teisiniai santykiai susiklosto nuo partnerystės įregistravimo, o partnerystės nutraukimo tvarka yra palengvinta, palyginti su santuokos. Taip pat nėra jokio pagrindo manyti, kad asmenys, kurie dėl įvairių priežasčių vengia sudaryti santuoką, norės registruoti partnerystę. Taip pat kritikuotinas projekto rengėjų siekis apsaugoti tik bendrus partnerių vaikus. Tokiu būdu būtų diskriminuojami partnerystėje gyvenančių asmenų vaikai, kurių tėvas ar motina yra tik vienas iš partnerių.

Be kita ko, šiame įstatymo projekte gausu netikslumų ir perteklinių nuosta-

tų, kurios sukeltų tam tikrą neapibrėžtumą tarp Civilinio kodekso normų.

Projektą bus siekiama pateikti Seimo plenariniame posėdyje, kad būtų priimtas tolesniam svarstymui.

Santuokos nutraukimo perdavimas notarams – netinkamas būdas mažinti teismų darbo krūvį!

Vyriausybė 2016 m. sausį pateikė Seimui *Teisingumo ministerijos* (ministras J. Bernatonis) inicijuotą ir parengtą **Civilinio kodekso 3.51, 3.53, 3.61, 3.64, 3.66, 3.67, 3.73, 3.77, 3.79, 3.85, 3.103, 3.140, 3.144, 3.293, 3.305, 3.306 ir 5.7 straipsnių pakeitimo, Kodekso papildymo 3.54(1), 3.76(1), 3.115(1) straipsniais įstatymo projektą** (XIIP-3383 (2)), kuriuo siūloma atsisakyti teismų funkcijų nutraukiant santuoką ir patvirtinant gyvenimą skyrium situoktinių bendru sutikimu, kai situoktiniai neturi nepilnamečių vaikų, atsisakyti teismo leidimų keisti vedybų sutartį ir teismo leidimų nekilnojamojo daikto, kuris yra šeimos turtas, sandoriams, taip pat teismo dalyvavimo kai kuriais tėvystės pripažinimo atvejais, kai tarp suinteresuotų šalių nėra ginčo, dalį šių funkcijų perduodant notarams ir kartu užtikrinant tinkamą šių funkcijų vykdymą.

LVI komentaras. Šis įstatymas, prisidengdamas teismų krūvio mažinimu,

iš tikrųjų silpnina šeimos ir santuokos institutus. Pažymėtina, kad sutuoktinių šeimos gyvenimas ir su jo pabaiga susiję klausimai nėra išimtinai privatus šalių interesas. Valstybė privalo užtikrinti efektyvią teisinę pagalbą įgyvendinant teisingumą ir siekti šeimos gyvenimo stabilumo. Nepavykus išlaikyti šeimos santykių, valstybė privalo padėti užtikrinti silpnosios šalies interesus, kurie gali būti pažeidžiami prisidengiant neva laisva valia sudaromu šalių sutarimu.

Projektą bus siekiama pateikti Seimo plenariniame posėdyje, kad būtų priimtas tolesniam svarstymui.

Po gudria „antidiskriminacine“ manipuliacija– klasta, menkinanti šeimą!

Seimo narė *M. A. Pavilionienė* ir jos visuomeninis padėjėjas *M. Kluonis* inicijavo ir 2012-02-15 pateikė **Lygių galimybių įstatymo pakeitimo įstatymo projektą** (XIP-4088), kuriuo siekiama įtvirtinti draudimą diskriminuoti asmenis dėl šeiminės jų padėties.

LVI komentaras. Šeiminei padėčiai apima ir santuoką, todėl siūlomas draudimas diskriminuoti dėl šeiminės padėties reiškia, kad visais atvejais skirtingas susituokusių ir nesusituokusių asmenų traktavimas būtų laikomas diskriminacija. Įgyvendinus Lygių galimybių

įstatymo pakeitimo įstatymo projekto nuostatas, santuoka iš esmės nebetektų teisinės reikšmės, nes nebegalėtų būti daroma teisinio skirtumo tarp susituokusių ir nesusituokusių. Priėmus siūlomą projektą valstybė įtvirtintų nuostatą, jog gyvenimas be išpareigojimų sukelia tokius pačius teisinius padarinius, kaip ir gyvenimas viešai prisiėmus iš santuo-

Jason Morrison nuotrauka

kos kylančias pareigas. Netekęs teisinės reikšmės santuokos institutas būtų nuvertintas iki simbolinės apeigos.

Žmogaus teisių komitetas registravo jau 4 įstatymo projekto redakciją, kurioje išliko draudimas diskriminuoti dėl šeiminės padėties, nors buvo pateikti pasiūlymai atsisakyti šio naujai siūlomo diskriminacijos pagrindo.

Projekto svarstymas Seimo plenariniame posėdyje numatytas spalį.

Pagalbinio apvaisinimo įstatymas galėjo būti ne

tik padedantis šeimoms, bet ir etiškas, moralus, saugantis gyvybę!

Seimas 2016-06-28 priėmė Pagalbinio apvaisinimo įstatymą (Nr. XIP-2502(6) ES), kuriuo nustatytos moters pagalbinio apvaisinimo sąlygos, būdai ir tvarka. Pagal įstatymą, pagalbinį apvaisinimą atlikti turėjo būti leidžiama tik tada, kai nevaisingumo negalima išgydyti jokiais gydymo būdais arba juos taikant nebus realios sėkmės tikimybės. Jis galėjo būti atliekamas tik santuoką ar registruotos partnerystės sutartį sudariusiems veiksniams asmenims.

Pagalbinis apvaisinimas būtų atliekamas tik naudojant apvaisinamos moters

Lisa Farnecchi muotranka

ir jos sutuoktinio ar sugyventinio lytines ląsteles. Pagalbinis apvaisinimas naudojant lytinių ląstelių donoro, su kuriuo apvaisinamos moters nesieja įstatymų nustatyta tvarka sudarytos santuokos ar

registruotos partnerystės sutarties ryšiai, lytines ląsteles būtų draudžiamas.

Priėmimo metu Seimas pritarė grupės parlamentarų siūlymui dėl embrionų apsaugos. Nuspręsta, kad embrionų turės būti sukuriama tiek, kiek vienu metu jų bus perkelta į moters organizmą. Sukurtų embrionų skaičius negalės viršyti trijų.

Prezidentė 2016-07-05 nepasirašė, bet **vetavo** Seimo priimtą Pagalbinio apvaisinimo įstatymą – savo dekretu grąžino įstatymą Seimui pakartotinai svarstyti. Dekrete prezidentė išdėstė motyvus ir pateikė siūlymus, kaip turėtų būti pakeistas įstatymas.

Vienas pirmųjų Seimo rudens sesijos darbų buvo prezidentės grąžinto Pagalbinio apvaisinimo įstatymo su pateiktais pasiūlymais svarstymas. 2016-09-14 vykusiame plenariniame posėdyje parlamentarai nusprendė pritarti prezidentės veto ir priimti grąžintą pakartotinai svarstyti įstatymo projektą su visomis šalies vadovės pateiktomis pataisomis.

Nuo šiol pagalbinis apvaisinimas galės būti atliekamas tik naudojant apvaisinamos moters ir lytinių ląstelių donoro, su ja gyvenančio įstatymu nustatyta tvarka sutuoktinio ar sugyventinio, lytines ląsteles, išskyrus tuos atvejus, kai vieno iš sutuoktinių ar partnerio lytinės ląstelės yra pažeistos ar jų nepakanka ir dėl to jos negali būti panaudotos pagalbiniam apvaisinimui, taip pat tais atvejais, kai su

jomis yra didelė rizika perduoti ligą, sukeliančią didelę negalią.

Pagalbinį apvaisinimą nutarta leisti atlikti, kai nevaisingumo negalima išgydyti jokiais gydymo būdais arba juos taikant nėra realios sėkmės tikimybės, taip pat tais atvejais, kai siekiama išvengti didelę negalią sukeliančios ligos, kurios kriterijus nustato sveikatos apsaugos ministras, ar ją gydyti.

Embrionų galės būti sukuriama tiek, kiek vienu metu pavyks sukurti, tačiau galutinį sprendimą dėl sukuriamų embrionų skaičiaus priims abu sutuoktiniai (sugyventiniai), pasitarę su gydytoju.

LVI komentaras. Toks Seimo sprendimas prieštarauja naujausiems mokslo pasiekimams, bet svarbiausia – pagarbos žmogaus gyvybei principui, nes leidžia perteklinių embrionų kūrimą, šaldymą, eksportą į kitas valstybes ir didelės jų dalies sunaikinimą. Šiuo sprendimu nepriklausomoje Lietuvoje pirmą kartą įstatymo lygmeniu buvo leista nutraukti prasidėjusią žmogaus gyvybę.

DĖKOJAME JUMS už aktyviai reiškiamą Jūsų poziciją, nes nuo mūsų pasirinkimo, nuo mūsų aktyvumo priklauso tai, ką ir kaip nusprendžia politikai.

DRAŠIAI BENDRAUKITE su Jūsų interesams atstovaujančiais politikais. Teiraukitės, kodėl jie pateikė vieną ar kitą teisės akto projektą. Prašykite paaiškinti, ar numatyti pakeitimai tikrai prisidės prie gyvenimo kokybės pagerinimo, o gal taps tik dar vienu papildomu formalumu, sukuriančiu darbo aiškintojams ir ataskaitų rengėjams. Klauskite, kokios pagalbos reikia, kad šeimą stiprinantys sprendimai būtų priimti ir įgyvendinami. Pasidomėkite, kokia jų pozicija kitais Jums svarbiais klausimais, kurie svarstomi Seimo komitetuose ir dėl kurių bus balsuojama plenarinių posėdžių salėje.

Nepamirškime:
mes kuriame ne tik savo,
savo šeimos,
bet ir visos visuomenės,
valstybės ateitį!

Artuma
Katalikiškas menraštis šeimai

šeimos | institutas

Leidinį iš dalies remia

LKRS
LIETUVIŲ KATALIKŲ RELIGINĖ ŠALPA

Apžvalga parengta VŠĮ *Caritas* leidyklai „Artuma“ bendradarbiaujant su VŠĮ „Šeimos institutas“.

Atsiliepimus ir pasiūlymus rašykite el. p.:
institutas@seimos.org ir redakcija@artuma.lt.

Kviečiame prisidėti prie leidinio parengimo ir leidybos skiriant paramą:

Viešojo įstaiga „Šeimos institutas“
juridinio asmens kodas 303098216
a. s. Nr. LT86 7300 0101 3611 3855, AB „Swedbank“
Mokėjimo paskirtyje nurodyti „Parama veiklai“

www.artuma.lt, www.seimos.org